

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу викликів, які стоять перед Україною в галузі мовної політики в контексті національних, регіональних і глобальних перспектив. Зусилля владних кіл Російської Федерації та її прихильників в Україні скеровані на утримання тих північних позицій, які російська мова посідала в часи Російської імперії та комуністичного СРСР, що суперечить прагненням національно свідомих еліт в Україні. За визнанням одного з чільних представників російської влади К. Косачова, російська мова є одним із головних складників так званої політики м'якої сили, скерованої на розширення впливу Росії за її межами. Вимога надання російській мові статусу офіційної мови в Україні є частиною спеціальної операції, спланованої в Кремлі, і становить загрозу для існування українського суверенітету й самої української нації.

Ключові слова: мовне законодавство, мовна політика, державна мова, мова національної меншини, українська мова.

Держави, які в різний час контролювали українські землі, намагалися зруйнувати мовно-культурну ідентичність українців, оскільки розглядали їхнє бажання послуговуватись українською мовою, зберігати свою культурну спадщину та національні традиції як вияв прагнення до національної окремішності та незалежного національно-державного буття. Особливо масштабну війну проти української мови здійснювала Російська імперія в обох своїх іпостасях — самодержавній і комуністичній — під гаслами боротьби з «малоросійським сепаратизмом» та «українським буржуазним націоналізмом».

У царській Росії війна проти української мови сягнула свого апогею наприкінці XIX — на початку XX ст., коли очолюваний П. Столипіним уряд цілеспрямовано реалізовував проект «великої / триєдиної російської нації у складі великоросів, малоросів та білорусів». Змістовним підґрунтям проекту всупереч очевидним історичним фактам та реаліям була ідеологема, згідно з якою Україна і Білорусь — «споконвічні російські землі», українці і білоруси — субетноси єдиного російського народу, а їхні національні мови — лише «говори» російської мови. Інакше кажучи, ідеологія проекту «великої / триєдиної російської нації» заперечувала сам факт існування української та білоруської мов і мала на меті повне розчинення української та білоруської націй в «руськом мире». Звідси тотальна заборона використання української мови в усіх найважливіших сферах суспільного життя і заперечення права української нації на будь-яку національну автономію навіть у складі Російської імперії.

Розпад царської імперії у 1917 р. пригальмував, але не поклав край зросійщенню України. Після офіційного засудження більшовицькою Росією національного гноблення інших народів та короткочасного періоду «українізації»

комуністичний режим Радянського Союзу на початку 30-х років ХХ ст. відновив імперську асиміляційну політику. Відтоді війна проти української мови і культури почала здійснюватись інтенсивніше, планомірніше, систематичніше і в незрівнянно ширших масштабах. У роки, що передували розпаду СРСР, ця війна велася в рамках проекту створення «великого / багатонаціонального радянського народу». Ідеологія цього проекту, який являв собою ніщо інше як модифіковану версію проекту «великої / триєдиної російської нації», ґрунтувалася на теорії злиття всіх народів СРСР у нову єдину російськомовну соціальну спільноту.

Примусово здійснюваний комуністичним режимом асиміляційний процес в історично короткий термін забезпечив тотальне домінування російської мови в національних республіках і призвів до пришвидженого витіснення української з багатьох важливих сфер суспільного життя, насамперед зі сфери освіти. Унаслідок цього наприкінці минулого століття українська нація опинилася перед реальною загрозою втрати своєї ідентичності, а отже, зникнення з історичної арени. Протистояти загрози можна було лише шляхом протидії русифікаторській політиці комуністичного режиму та створення незалежної української національної держави.

Усвідомлення представниками української еліти та активною частиною українського суспільства згубних наслідків антиукраїнської мовної політики КПРС дало поштовх для згуртування наприкінці 80-х років минулого століття українських національно-патріотичних сил. Під потужним тиском громадськості Верховна Рада УРСР 28 жовтня 1989 р. ухвалила Закон «Про мови в Українській РСР», відповідно до якого українській мові було надано статус державної мови. У преамбулі Закону зазначалося: «Українська мова є одним з вирішальних чинників національної самобутності українського народу. Українська РСР забезпечує українській мові статус державної з метою сприяння всебічному розвитку духовних творчих сил українського народу, гарантування його суверенної національно-державної майбутності». Ухвалення Закону — знакова подія в боротьбі за відновлення державності України та створення правових, політичних та ідеологічних умов для українського національного відродження.

Після проголошення Акту незалежності України 24 серпня 1991 р. позиція Росії щодо України порівняно з історичним минулим принципових змін не зазнала.

Російська політична еліта і пересічні громадяни Російської Федерації у своїй переважній більшості переконані, що Україна є частиною Росії і винна в розвалі СРСР; державність України є геополітичною аномалією і становить стратегічну загрозу для Росії; об'єднання росіян і українців у єдиній державі має завершитися створенням потужного надетносу з єдиною російською мовою, церквою і культурою; Росія без України є геополітично незавершеною і не може відродитись як світова наддержава.

Владний російський істеблішмент, незважаючи на мораль і міжнародне право, наявність великого українсько-російського договору та безлічі інших угод, мріє про відновлення «єдиної Великої Росії» шляхом і за рахунок поглинання України.

У прагненні до реваншу кремлівське керівництво сучасної Росії намагається реалізувати проект під назвою «Русский мир», який у концептуальному плані є пристосованою до сучасних реалій версією староімперського проекту «великої / триєдиної російської нації». У цьому проекті немає місця ні

українській нації як ядру української громадянської нації, ні Україні як незалежній державі. Спільним для обох проєктів є те, що головним засобом їх реалізації виступає війна проти української мови. А відмінність полягає в тому, що цю війну уряд Російської імперії здійснював відкрито заради збереження і зміцнення імперії, а нині вона ведеться владою РФ в режимі спецоперації заради створення і розбудови нової російської імперії.

Проєкт «Русский мир», складником якого є концепція «російської / російськомовної України», покликаний слугувати легальним прикриттям цієї спецоперації. Вона здійснюється із залученням представників українського владного істеблішменту та активістів проросійських громадських організацій в Україні. Її мета полягає у нав'язуванні Україні такого мовного порядку, який би консервував результати тривалої політики примусової русифікації українців, забезпечував її відновлення, продовження та посилення і сприяв поступовому перетворенню суверенної національної держави в тотально зросійщену губернію Російської неоімперії. Ключовим гаслом цієї спецоперації є систематично проголошувана російськими офіційними та неофіційними речниками ще з початку 90-х років минулого століття вимога надання російській мові в Україні статусу другої державної, а головним об'єктом — система української освіти.

З промовистою відвертістю суть проєкту «Русский мир» озвучила в жовтні 2000 р. дружина президента РФ Людмила Путіна у виступі на Всеросійській конференції «Російська мова на рубежі тисячоліть». Закликаючи до розширення кордонів застосування російської мови, вона проголосила: «Межі російської мови — це межі Росії» («Известия», 2000, 27 верес.).

Для реалізації проєкту «Русский мир» кремлівською владою сформовано потужний механізм. Відповідно до указу президента РФ В. Путіна від 21 червня 2007 р. в Росії було засновано фінансований з державного бюджету фонд «Русский мир», правління якого складається з керівників підрозділів різних держустанов РФ. Завдання фонду полягає у сприянні згуртуванню в єдину російськомовну мегаспільноту всіх співвітчизників, до яких віднесено етнічних росіян і всіх громадян сучасної Росії, представників російської діаспори та навіть іноземних громадян, які не є етнічними росіянами, але розмовляють російською мовою.

Сучасна російська політика, що спрямована на розбудову посилення позицій російської мови, має на меті формування поза межами Росії єдиного російськомовного простору. Вона здійснюється з використанням концепції так званої «м'якої сили», яку її творець американський політолог Джозеф Най визначає як «спроможність досягти бажаного на основі добровільної участі союзників, а не за допомогою примусу або подачок».

Концепція «м'якої сили», яка передбачає застосування прихованих маніпулятивних політтехнологій, була прийнята і модифікована російськими спецслужбами і врешті стала офіційною доктриною російської влади. У програмній статті «Росія в мінливому світі», присвяченій російській зовнішній політиці і опублікованій на початку 2012 р., В. Путін визначив «м'яку силу» як «комплекс інструментів і методів досягнення зовнішньополітичних цілей без застосування зброї, а за рахунок інформаційних та інших важелів впливу». Пославшись на світову практику, він зазначив, що в Росії також є подібні інструменти, такі як фонд «Русский мир» та «Россотрудничество», а підсумовуючи, виокремив сферу й мету їх використання так: «Російськомовний простір — це практично всі країни колишнього СРСР і значна частина Східної

Європи... Ми повинні в кілька разів посилити освітню і культурну присутність у світі — і на порядок збільшити її в країнах, де частина населення розмовляє російською або розуміє її» («Российская газета», 2012, 27 лют.).

Концепцію «м'якої сили» як засобу гуманітарної політики Росії розвинув і конкретизував К. Косачов, якого в березні 2012 р. указом президента РФ В. Путіна було призначено новим керівником «Россотрудничества» й одночасно спеціальним представником президента для зв'язків з державами — учасницями СНД. Він також став заступником голови урядової комісії у справах співвітчизників. У статті «“Россотрудничество” як інструмент “м'якої сили”» («Федеральный справочник», 2012, т. 26, с. 185–194) К. Косачов визначив «співвітчизників за кордоном» та «російську мову» як складники вітчизняного ресурсу «м'якої сили». І наголосив, що цей ресурс має активно й ефективно використовуватись у реалізації пріоритетної зовнішньополітичної стратегії Росії, метою якої є «створення модернізаційних альянсів та посилення євразійської інтеграції». Інакше кажучи, використання владою Росії вітчизняного ресурсу «м'якої сили» має на меті формування на територіях республік колишнього СРСР єдиного російськомовного простору як підґрунтя для їхньої реінтеграції в рамках майбутньої російської неоімперії під назвою Євразійський союз.

Гуманітарна політика Росії виходить за межі популяризації російської мови та сприяння в її вивченні. Вона супроводжується необґрунтованими вимогами надання російській мові в Україні статусу другої державної під штучним приводом необхідності посилення захисту прав російськомовних громадян України, інспірованими агресивними пропагандистськими кампаніями навколо безпідставних звинувачень української влади в здійсненні примусової українізації та офіційними протестами навіть проти поміркованих спроб Києва створити належні умови для функціонування української мови в Україні. Інакше кажучи, просування російської мови в Україні має характер мовної експансії, спрямованої на подальше витіснення української мови з найважливіших сфер суспільного життя та звуження просторового ареалу її використання.

Здійснення експансіоністської мовної політики Росії в Україні покладено на Посольство Російської Федерації в Києві, під дахом якого діє представництво «Россотрудничества»; 4 генеральних консульства у Львові, Одесі, Сімферополі та Харкові; Російський центр науки і культури з представництвами в Одесі та Сімферополі; філіал Інституту СНД та православної церкви Московського патріархату. Україну досить часто відвідують кремлівські емісари різного рівня для виконання спеціальних місій з метою зондажу ситуації, ведення антиукраїнської пропаганди, організації політичних провокацій та виконання оперативних агентурних завдань. Через цей механізм російська влада підтримує, адресно фінансує і скеровує застосування в Україні свого ресурсу «м'якої сили», до якого крім пересічних «соотечественников», незалежно від їхнього етнічного походження та громадянства, віднесені проросійськи налаштовані представники українського політикуму. Саме вони є головним знаряддям керуваної з Кремля спецоперації, мета якої полягає в офіціалізації статусу російської мови в Україні і, по-суті, є продовженням багатовікової війни проти української мови і державності.

Перша стадія цієї спецоперації розпочалася в рамках ширшої спецоперації, спрямованої на усунення з президентської посади Л. Кравчука, якого російська влада затаврувала як сепаратиста і націоналіста. Тоді Росія зробила ставку на Л. Кучму, виборчим штабом якого керував Д. Табачник. Як свідчать

опубліковані згодом у московських ЗМІ матеріали (див. «Комсомольская правда», 1996, 12 берез., № 45), фінансування виборчої кампанії Л. Кучми забезпечував уряд РФ, очолюваний В. Черномірдіним. Тому не випадковим є те, що одним з ключових пунктів виборчої програми Л. Кучми стала вимога Росії щодо надання російській мові в Україні статусу другої державної мови.

В інавгураційній промові, виголошеній Л. Кучмою у Верховній Раді після його перемоги в президентських перегонах, він пообіцяв виступити з законодавчою ініціативою про надання російській мові офіційного, а по суті — державного статусу. Під тиском національно-демократичних сил Л. Кучма був змушений відмовитися від виконання цієї обіцянки, проте згодом ініціював і забезпечив ратифікацію Україною Європейської хартії регіональних або міноритарних мов. При цьому виявив неабияку наполегливість, подаючи відповідні законопроекти до парламенту тричі — 23 жовтня 1998 р., 12 вересня 2001 р. та 26 жовтня 2002 р. Законопроекти суперечили Конституції України, спотворювали зміст і мету Хартії, а їхнє просування відбувалось у нелегітимний спосіб за активної підтримки комуністів і соціалістів в умовах відвертого тиску російських чиновників та організованої ними кампанії в засобах масової інформації.

Ухвалення Верховною Радою закону про ратифікацію Хартії 2003 р. завершувало другу стадію спецоперації проти української мови. Його положення були невдовзі протиправно використані для офіціалізації російської мови шляхом надання їй статусу регіональної та послаблення позицій української мови. Керовані Росією антиукраїнські сили одержали інструмент для підриву статусу української мови та підтримки російської мовної експансії в Україні.

Початок третьої стадії спецоперації проти української мови припадає на першу половину 2006 р., коли з посиланням на Хартію та необхідність виконання Закону про її ратифікацію місцеві ради різного рівня на Сході та Півдні України з порушенням Конституції України ухвалили рішення щодо надання російській мові офіційного статусу регіональної. Парад «мовних суверенітетів» було інспіровано й оркестровано ззовні. Йому передували численні вояжі в Україну таких відомих своєю антиукраїнською налаштованістю російських політиків, як Ю. Лужков, К. Затулін, Д. Рогозін, їхні інтенсивні контакти з речниками Партії регіонів, інших проросійських політичних партій та громадських організацій. Промовистим фактом є зміст запису телефонної розмови між ідеологом партії регіонів С. Кушнар'ювим та Д. Рогозіним, яка відбулася 31 травня 2006 р. Д. Рогозін докоряв С. Кушнар'юву за зволікання в офіціалізації російської, вимагав запровадження російської мови як регіональної в Харківській області та повідомляв про свій приїзд до Харкова для обговорення ситуації «не по телефону» (<http://stringer-news/publications.mhtml?Part=48&PubID=5945>).

Після перемоги на президентських виборах В. Януковича у Верховній Раді VI скликання 7 вересня 2010 р. було зареєстровано законопроект № 1015-3 «Про мови в Україні», авторами якого були О. Єфремов (Партія регіонів), П. Симоненко (Компартія), С. Гринецький (Народна партія Литвина). Однак 1 лютого 2011 р. згаданий законопроект було знято з розгляду через його нищівну критику представниками українського експертного середовища та міжнародними інституціями, а також з огляду на тривалі протести громадськості.

25 серпня 2011 р. у Верховній Раді було зареєстровано законопроект № 9073 С. Ківалова та В. Колесніченка «Про засади державної мовної політики». Внесення мовного законопроекту з новою назвою і з новими прізвищами було

імітацією подання начебто удосконаленого документа з метою введення в оману української громадськості і міжнародної спільноти. Законопроект Ківалова — Колесніченка ряснів косметичними поправками, але практично не враховував жодних суттєвих і конструктивних пропозицій українських академічних установ і міжнародних інституцій. Цей законопроект також зазнав ґрунтовної критики з боку представників як українського, так і міжнародного експертного середовища і викликав нові протести громадськості.

Розроблену московськими аналітиками ідею створення в Україні контрольного з Кремля «руху» під назвою «Русская Украина» (інші варіанти назви — «Общая Родина», «Родина») як ключового елемента проекту «Русский мир» уперше оприлюднив 7 червня 2006 р. Д. Рогозін¹. Її практична реалізація розпочалася в Москві 27 квітня 2009 р. під час круглого столу «Російськомовна Україна: можливості та проблеми консолідації». Круглий стіл було ініційовано МЗС Російської Федерації і проведено Інститутом країн СНД за дорученням урядової комісії РФ у справах співвітчизників за кордоном. У вступному слові К. Затулін констатував, що «протягом усіх років незалежності України з 1991 р. робилося вже немало спроб створити такий загальний російський рух на Україні» і що «за всієї поваги до організаторів цих спроб, усіх цілей своїх, поставлених перед собою, вони, на жаль, досягти не спромоглися». А у своєму виступі заявив, що створюваний рух «буде зосереджено на тому, щоб надати будь-якій виборчій кампанії на Україні характеру вирішального референдуму з питань федеративності, мови, позаблокового статусу та єдності православ'я». За його словами, рух має бути зорієнтовано на досягнення офіційного проголошення та законодавчого закріплення нейтрального позаблокового статусу України; конституційного оформлення федеративного державного устрою України; надання російській мові поряд з українською статусу державної; збереження православної російсько-української єдності в лоні Московського патріархату. При цьому К. Затулін наголосив, що сформульовані ним тези є не лише його особистою думкою, а «колективною точкою зору на стратегію Росії в російсько-українських взаєминах»².

Результатом круглого столу стало формування комітету зі створення нової всеукраїнської організації «співвітчизників» з робочою назвою «Народное движение “Русскоязычная Украина”». Через місяць, 1 червня 2009 р., у Москві за ініціативою керівника Департаменту міжнародних зв'язків уряду РФ Г. Мурадова було проведено засідання консультативної групи цього комітету, а вже 10 серпня 2009 р. Міністерство юстиції України зареєструвало загальноукраїнську громадську організацію «Правозахисний громадський рух “Російськомовна Україна”». Головою його ради став В. Колесніченко.

3 липня 2012 р. у Верховній Раді з грубими порушеннями регламенту було ухвалено документ, оформлений як закон «Про засади державної мовної політики». Він не пройшов другого читання після обговорення всіх внесених народними депутатами поправок. Ухвалення законопроекту під назвою «Про засади державної мовної політики», до якого було запропоновано 2054 поправки, тривало 33 секунди. Мовний бліцкриг відбувся після того, як глава

¹ Див.: «Русская Украина» как альтернатива «пророссийской». Проект Института национальной стратегии. АПН, 24 апреля 2006 г.

² Материалы «круглого стола»: Русскоязычная Украина: возможности и проблемы консолидации. Москва, 27 апреля 2009 г. [Правительственная комиссия по делам соотечественников за рубежом. Институт диаспоры и интеграции (Институт стран СНГ)].— М., 2009.— С. 4, 13–17.

адміністрації президента Росії генерал російських спецслужб Сергій Іванов прибув до Києва і заявив, що закон про мови конче потрібен Україні.

Співучасником кремлівської спецоперації став і В. Янукович. Його підпис під нелегітимним актом, оформленим як закон «Про засади державної мовної політики» (8 серпня 2012 р.), дав зелене світло активізації діяльності кремлівської «п'ятої колони» в Україні з нищення української мови та підриву її статусу як державної. У рішенні керованого В. Колесніченком ВКСОРС, яке було ухвалене у вересні 2011 р. у зв'язку з реєстрацією у Верховній Раді законопроекту Ківалова — Колесніченка, зазначалося: «Вважати підтримку зазначеного законопроекту вимушеним заходом, проміжним кроком для досягнення головної мети — надання російській мові статусу державної». С. Ківалов, отримуючи разом з В. Колесніченком медаль Пушкіна — державну нагороду Росії, яку їм 19 лютого 2013 р. вручив у Кремлі В. Путін «за великий внесок у збереження і популяризацію російської мови і культури за кордоном» підтвердив, що в Україні планують змінити Конституцію і зробити російську мову другою державною.

Така ситуація породжена не лише антиукраїнським гуманітарним курсом режиму В. Януковича, який використовується російською владою для здійснення спецоперації проти державності України, а є й результатом відсутності в Україні протягом усіх років її незалежності системної і послідовної державної мовної політики. З перемогою помаранчевої революції та обранням наприкінці 2004 р. президентом України В. Ющенка виникла унікальна можливість для нормалізації мовної ситуації в країні відповідно до положень Конституції України. Однак мовна політика не стала пріоритетом гуманітарної політики нової влади навіть тоді, коли протягом 2005 р. в руках В. Ющенка були зосереджені широкі президентські повноваження. Досить згадати, що Указ № 161/2010 «Про концепцію державної мовної політики», який мав слугувати дороговказом діяльності органів державної влади та управління в мовній сфері, В. Ющенко підписав тільки 15 лютого 2010 р., а оприлюднив його на своєму офіційному сайті 22 лютого 2010 р., тобто за два дні до складення президентських повноважень. Причому зазначений документ був лише скороченою версією концепції державної мовної політики, яка була розроблена ще 2005 р., підтримана експертним середовищем і схвалена 11 липня 2006 р. Національною комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права.

Ущербність державної мовної політики часів президентства В. Ющенка та прем'єрства Ю. Тимошенко виявилась і в тому, що в них не вистачило державної відповідальності і політичної волі здійснювати погоджені та системні практичні заходи, спрямовані на реальну підтримку української мови, підвищення її престижу, припинення подальшої русифікації інформаційного простору України, повернення до теле- і радіоефіру української пісні, обмеження московської експансії в розважальній сфері. З іншого боку, вони не спромоглися мобілізувати громадськість на протидію політиці Партії регіонів, до програми якої була включена вимога владного політичного істеблішменту Росії про надання російській мові в Україні статусу другої державної. Адже Партія регіонів завжди відверто і незмінно фіксувала у своїй програмі вимогу Росії про надання російській мові статусу другої державної мови. Ця вимога була серед ключових гасел президентських програм В. Януковича і під час виборів 2004 р., які він програв, і під час виборів 2010 р., які він виграв. Отже, не було жодного сумніву, що Партія регіонів, маючи свого президента на чолі держа-

ви, реалізуватиме в мовній сфері політику, за лаштунками якої стоїть інша держава.

Мовна політика, здійснювана режимом В. Януковича на угоду Кремлю і спрямована на офіціалізацію російської мови, створює стратегічну загрозу для майбутнього України як незалежної національної держави. Це визнають і представники російського політичного істеблішменту, як опозиційні, так і провладні. Так, Костянтин Косачов, на той час голова Комітету з міжнародних питань Держдуми РФ і нинішній керівник «Россотрудничества», вказуючи на користування значною частиною населення України російською мовою як на позитивний факт, зазначав: «Але так само очевидно, що в разі надання цій мові таких же повноважень і свобод, як українській, могла б постраждати вже українська мова, що було б зовсім неправильно для долі державності, суверенітету України» (Росія не радить Януковичу «підсилювати» російську мову.— «Українська правда», 2012, 11 берез.). Коментуючи підписання В. Януковичем Закону № 5029-VI «Про засади державної мовної політики» і відзначаючи його нелегітимність, відомий в Україні московський політолог Андрій Окара наголосив, що «в перспективі цей закон може призвести до наслідків, що, як кажуть лікарі, несумісні з життям. У данному випадку з життям держави» (Gazeta.ua.— 9.08.2012, 9 серп.).

На відміну від В. Януковича, керівник Російської Федерації демонструє глибоке розуміння важливості державотворчих функцій національної мови і приділяє увагу не лише посиленню її ролі в світі, а й якості володіння нею громадянами Росії. Виступаючи недавно на засіданні Ради з міжнаціональних питань, В. Путін заявив: «Фундаментальною основою єдності країни, безумовно, є російська мова, саме вона формує загальний громадянський, культурний, освітній простір. І знати її, причому на високому рівні, повинен кожен громадянин Росії... Увага до російської мови — це, здавалося б, природна річ, але створюється враження, що ми недооцінюємо значення цього явища для країни, для держави. Вважається, що це така ж даність, як повітря, і вона розвиватиметься сама собою. Але якщо ми зазирнемо до деяких населених пунктів де-небудь на околиці РФ, не певен, що ми там знайдемо таке ж знання російської мови, як у деяких містах-мільйонниках. А це, між іншим, руйнує країну — така ситуація — і людям створює проблеми». Це — позиція глави федеративної держави, до складу якої входять також неросійські національні утворення.

Натомість В. Янукович, будучи главою унітарної держави, санкціонує здійснення його командою мовної політики, яка підриває позиції української мови і, по суті, є інструментом продовження тривалої війни проти неї. З огляду на свої геополітичні пріоритети та орієнтири владний істеблішмент путінської Росії намагатиметься довести цю війну до переможного кінця з метою «остаточного вирішення українського питання» в контексті традиційних російських імперських прагнень, тобто створення російськомовної України з наступним перетворенням її у зденационалізовану і безправну губернію Євразійського союзу.

У ситуації, що склалася, особлива відповідальність лягає на лідерів української політичної опозиції. Їм необхідно зрозуміти, що питання статусу української мови як єдиної державної не може і не повинно бути розмінною монетою і засобом піару в ситуативних політичних іграх. Серед пріоритетних питань діяльності очолюваних ними політичних сил завжди має бути мовне питання. Сьогодні першочерговими пунктами порядку денного такої діяльності повин-

ні стати: по-перше, підкріплені конкретними діями вимоги скасування так званого закону Ківалова–Колесніченка як такого, що підриває статус української мови як державної та порушує конституційний лад України; по-друге, проведення парламентських слухань про державну мовну політику та стан українського мовного законодавства; по-третє, організація загальнонаціонального обговорення зареєстрованого у Верховній Раді 10 січня 2013 року під № 1233 законопроекту «Про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні» (автори — С. Головатий та О. Сироїд; внесли народні депутати В. Бондаренко, А. Ілленко, М. Матіос, І. Фаріон, В. Яворівський) із залученням представників українського експертного середовища, громадськості, експертів Венеціанської комісії та Управління Верховного Комісара ОБСЄ у справах національних меншин.

Зміцнення позицій і ролі української мови має фундаментальне і вирішальне значення для долі української нації і держави, українського суспільства і громадян. Її застосування в усіх сферах суспільного життя на всій території України, як передбачено ст. 10 Конституції, повинно поєднуватись із недискримінаційним забезпеченням мовних прав представників усіх національних меншин і спеціальним захистом мов окремих недержавних етносів, які не мають іншої історичної батьківщини поза Україною. На відміну від мов національних меншин, українська мова виконує націєтворчу, державотворчу, культуротворчу та об'єднавчо-інтегративну функції.

Масштабність кинутого Україні виклику потребує адекватної оцінки ситуації в країні як опозиційними партіями, так і структурами громадянського суспільства, налагодження між ними активної співпраці і взаємопідтримки у протидії антидержавницькій політиці нинішньої влади. Позитивних результатів у цій боротьбі можна досягти лише спільними зусиллями всіх громадян України, всього українського народу, всіх опозиційних парламентських і позапарламентських партій та патріотичних громадських організацій.

V. A. VASYLENKO

GEOPOLITICAL AND NATIONAL DIMENSIONS OF THE LANGUAGE SITUATION IN UKRAINE

The challenges facing the language policymaking in Ukraine, one of the major USSR successor states, are discussed from the national, regional and global perspectives. The efforts taken by the Russian government and its supporters in Ukraine are aimed at the retention of the dominant positions the Russian language enjoyed in the times of the Russian Empire and the Communist USSR which is contrary to the aspirations of the nationally conscious elites in Ukraine. According to K. Kosachev, one of the prominent Russian statesmen, Russian language is one of the major components of the soft power policy aimed at the expansion of the country's influence abroad. The demand to give the Russian language the status of the official language which is a part of the special operation designed in the Kremlin challenges the very existence of Ukrainian sovereignty and the Ukrainian nation itself.

Keywords: language legislation, language policy, state language, national minority language, Ukrainian language.